

GIẢI PHÁP THÚC ĐẨY CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ, XÂY DỰNG MÔ HÌNH TĂNG TRƯỞNG KINH TẾ TẠI TP.HCM THEO HƯỚNG CẠNH TRANH

1. Đặt vấn đề

Chuyển dịch cơ cấu và tăng trưởng kinh tế được xem là một trong những giải pháp hàng đầu của TP.HCM trong giai đoạn hội nhập và phát triển kinh tế theo hướng bền vững. Tăng trưởng kinh tế bền vững đòi hỏi chúng ta phải có một cơ cấu kinh tế phù hợp với những điều kiện mới và cơ cấu kinh tế hợp lý còn được xem như một tiêu chuẩn để đánh giá chất lượng tăng trưởng. Mặt khác, với nền kinh tế quy mô như TP.HCM, tăng trưởng kinh tế cần phải được đánh giá cả về số lượng lẫn chất lượng. Và trên hết, chất lượng tăng trưởng kinh tế phải được xem là mục tiêu hàng đầu, cần phải đạt được. Có như vậy thì nền kinh tế không chỉ đạt tốc độ tăng trưởng cao, ổn định và còn có khả năng ứng phó linh hoạt với những biến động từ bên ngoài. Cơ cấu kinh tế chuyển dịch hợp lý theo hướng hiện đại sẽ dẫn đến năng lực cạnh tranh của nền kinh tế không ngừng được tăng cường, đồng thời cũng sẽ cải thiện phúc lợi xã hội, giảm đói nghèo và phát triển môi trường bền vững. Trong bài viết này, trên quan điểm vĩ mô, chúng

PGS.TS. TRƯƠNG THỊ HIỀN

tôi tiếp cận những khó khăn, thách thức trong quá trình chuyển dịch cơ cấu kinh tế nhằm đưa ra những giải pháp thúc đẩy chuyển dịch cơ cấu kinh tế theo hướng cạnh tranh.

2. Các nhân tố ảnh hưởng đến chuyển dịch cơ cấu kinh tế

2.1 Khái niệm cơ cấu kinh tế

Cơ cấu kinh tế là một tổng thể hợp thành bởi nhiều yếu tố kinh tế của nền kinh tế, giữa chúng có mối quan hệ hữu cơ, có những tương tác qua lại cả về chất lượng và số lượng, trong không gian và điều kiện kinh tế xã hội cụ thể, chúng vận động hướng vào mục tiêu nhất định. Trên quan điểm này, cơ cấu kinh tế là một phạm trù kinh tế, là nền tảng của cơ cấu xã hội và chế độ xã hội. Chính vì vậy, muốn nắm vững bản chất của cơ cấu kinh tế một cách có hiệu quả cần xem xét từng loại cơ cấu cụ thể của nền kinh tế.

2.2 Các nhân tố ảnh hưởng

Thị trường và nhu cầu xã hội thường sẽ đưa ra những quy định chất lượng sản phẩm cũng như những dịch vụ kèm theo. Chính vì

vậy, thị trường có ảnh hưởng trực tiếp đến quy mô, cũng như trình độ phát triển của tất cả các doanh nghiệp, đến xu hướng phát triển và phân công lao động xã hội, đến vị trí, tỷ trọng các ngành, lĩnh vực trong cơ cấu của nền kinh tế.

Ngoài ra, một trong những nhân tố nữa cũng ảnh hưởng đến chuyển dịch cơ cấu kinh tế là hệ thống chính trị của quốc gia. Thực tế đã cho thấy sự biến động về chính trị, xã hội của một quốc gia, nhất là những cường quốc, cũng có thể gây ra những ảnh hưởng nhất định đến các hoạt động thương mại, thu hút vốn đầu tư, chuyển giao công nghệ... của các nước khác trong khu vực và thậm chí là cả thị trường thế giới. Do đó, khi thị trường và nguồn lực nước ngoài có những thay đổi không mong đợi, các quốc gia buộc phải điều chỉnh chiến lược phát triển và chuyển dịch cơ cấu kinh tế, nhằm đảm bảo cho nền kinh tế nước mình ổn định và phát triển, hạn chế tối đa những ảnh hưởng tiêu cực từ bên ngoài.

3. Những cơ hội, thách thức, mô hình chuyển dịch cơ cấu tăng trưởng kinh tế từ chiều rộng sang chiều sâu

3.1 Cơ hội

TP.HCM là một thị trường rộng lớn và năng động trong cả nước với nhiều ngành công nghiệp và dịch vụ có giá trị gia tăng cao. Điều này dẫn đến tính cạnh tranh cao giữa các doanh nghiệp, thúc đẩy doanh nghiệp nhanh chóng tiếp cận những công nghệ cao, tiến bộ khoa học kỹ thuật để có thể vươn lên chiếm lĩnh thị trường. Ngoài ra, chính sách tạo điều kiện cho

các doanh nghiệp tại TP.HCM có nhiều cơ hội trong kinh doanh với các đối tác trong và ngoài nước đã giúp các doanh nghiệp có thể tiếp cận những lý thuyết kinh tế mới, những kinh nghiệm quản trị mới, nhanh chóng hội nhập với xu thế toàn cầu.

3.2 Thách thức

Trong thời gian qua Thành phố chỉ tăng trưởng chủ yếu sản xuất kinh doanh theo hình thức gia công và tăng vốn đầu tư, tăng trưởng theo chiều rộng.

Hệ thống hạ tầng, kết cấu giao thông chưa thông suốt, đồng bộ dẫn đến ảnh hưởng đến sự phát triển các ngành kinh tế.

Nguồn nhân lực của TP.HCM đang hướng đến các ngành kỹ thuật cao nhưng lực lượng lao động còn rất hạn chế, chưa đáp ứng được nhu cầu ngày càng cao về số lượng lẫn chất lượng của nhà tuyển dụng. Do sự kết hợp giữa TP.HCM và các đơn vị để đào tạo nguồn lao động chất lượng cao là chưa tốt và chưa đạt hiệu quả đề ra.

Tại TP.HCM, có rất nhiều nhà đầu tư nước ngoài đã đi sâu vào lĩnh vực kinh doanh có giá trị gia tăng cao điều này giúp Thành phố có thể phát triển các ngành nghề dịch vụ có hàm lượng khoa học kỹ thuật cao, chất xám cao trong cơ cấu sản phẩm. Tuy nhiên nó cũng tạo ra sự cạnh tranh, giành giật thị phần giữa các doanh nghiệp trong và ngoài nước trên địa bàn TP.HCM.

3.3 Chuyển dịch cơ cấu kinh tế và tăng trưởng

Để chuyển dịch cơ cấu và tăng trưởng kinh tế chúng ta cần phải có những sách lược để nâng cao tỷ trọng cụ thể các ngành công nghiệp, dịch vụ có giá trị gia tăng cao, có hàm lượng khoa học kỹ thuật cao trong cơ cấu sản phẩm.

Hội nghị lần thứ III Ban chấp hành Đảng bộ TP.HCM khoá IX đã xác định rõ chuyển dịch cơ cấu kinh tế và tăng trưởng trong giai đoạn 2011 – 2015 là 4 nhóm ngành công nghiệp và 9 ngành dịch vụ trọng yếu như sau: Cơ khí, Điện tử, Viễn thông – Công nghệ thông tin, Hoá chất – Nhựa – Cao su, Chế biến tinh lương thực – thực phẩm, Tài chính – Ngân hàng – Tín dụng – Bảo hiểm, Thương mại, Vận tải, Dịch vụ cảng – Kho bãi, Bưu chính – Viễn thông, Công nghệ thông tin, Bất động sản, Tư vấn, Khoa học – Công nghệ, Du lịch, Y tế, Giáo dục – Đào tạo. Theo Nghị quyết của Đại hội, các ngành trên có rất nhiều khả năng thúc đẩy tốc độ tăng trưởng cao hơn so với mức tăng bình quân của một số ngành nghề khác.

Ý kiến đánh giá của một số chuyên gia cho rằng, tuy các ngành công nghiệp trọng yếu chiếm tỷ trọng khá cao trong tổng giá trị sản phẩm công nghiệp của Thành phố nhưng chất lượng tăng trưởng và năng lực cạnh tranh vẫn chưa đạt và đang rơi vào vòng luẩn quẩn giữa đầu tư theo chiều sâu đổi mới thiết bị công nghệ hiện đại hay đầu tư mở rộng quy mô theo công nghệ cũ. Mặt khác, chúng ta cần nhận thấy rằng ngành dịch vụ thương mại là ngành luôn duy trì tốc độ tăng trưởng rất cao, chiếm tỷ trọng lớn nhất trong cơ cấu kinh tế của Thành phố nhưng vẫn chưa đạt được yêu cầu phát triển theo chiều sâu, chất lượng và đi vào dịch vụ cao cấp.

Do đó, cần phải tuân thủ một quy luật để chuyển dịch cơ cấu và tăng trưởng kinh tế Thành phố, đó là phải nỗ lực tập trung phát triển các ngành công nghiệp có hàm lượng khoa học công nghệ cao và giá trị gia tăng lớn, đồng thời lựa

chọn một số công đoạn có giá trị gia tăng cao trong các ngành công nghiệp truyền thống để đầu tư, cũng như tham gia vào chuỗi giá trị toàn cầu. Chúng tôi cho rằng để khai thác có hiệu quả lợi thế của TP.HCM trong phát triển, Thành phố phải chuyển dịch cơ cấu kinh tế ở góc độ 3 khu vực. Trong đó, tăng nhanh tỷ trọng của khu vực III trong GDP. Đồng thời, đẩy nhanh chuyển dịch cơ cấu nội bộ ngành kinh tế kỹ thuật. Cụ thể là trong khu vực III phải tập trung phát triển những ngành, những sản phẩm và nhóm sản phẩm có giá trị gia tăng cao và có ảnh hưởng tác động trực tiếp đến tăng trưởng. Trong đó, đặc biệt chú ý các ngành và sản phẩm tài chính tiền tệ, khoa học công nghệ. Trong khu vực II, tập trung phát triển sản phẩm và nhóm sản phẩm cơ khí, tin học, chế biến tinh lương thực, thực phẩm.

3.4 Mô hình tăng trưởng kinh tế từ chiều rộng sang chiều sâu

TP.HCM đang phải đối mặt rất nhiều những thách thức, đó là tăng trưởng chủ yếu dựa theo chiều sâu, chưa tạo được lợi thế cạnh tranh. Tăng trưởng và cơ cấu ngành, vùng ngày càng dựa nhiều vào nguồn vốn đầu tư nước ngoài, trong khi đó, nguồn vốn này lại phân bổ không đồng đều, chất lượng chưa cao và cũng chưa đóng góp nhiều vào chất lượng tăng trưởng. Kim ngạch xuất khẩu gia tăng nhanh nhưng cơ cấu xuất khẩu chậm thay đổi, chủ yếu xuất hàng thô, sơ chế, năng lực cạnh tranh của hàng hóa xuất khẩu kém. Bên cạnh đó, chất lượng, hiệu quả đầu tư thấp, chỉ số ICOR ngày càng cao, nền kinh tế càng cần nhiều vốn hơn để tăng trưởng trong khi cơ cấu đầu tư mất cân đối, đầu tư cho con người và cải tiến công nghệ còn thấp. Đặc

biệt, các yếu tố đóng góp vào việc gia tăng chất lượng tăng trưởng, nâng cao năng lực cạnh tranh nền kinh tế, bao gồm: chất lượng nguồn nhân lực, hiệu quả sản xuất, năng lực sáng tạo, đổi mới công nghệ, cơ sở hạ tầng vẫn rất thiếu hụt, và cũng chưa đáp ứng được yêu cầu về chất lượng.

Chúng ta có thể nói rằng, mô hình tăng trưởng kinh tế theo chiều rộng tại thời điểm hiện nay không có hiệu quả. Nếu Thành phố cứ tiếp tục tăng trưởng theo chiều rộng thì sẽ rơi vào cái bẫy của sự phát triển không bền vững. Trong khủng hoảng luôn có những cơ hội, cuộc khủng hoảng kinh tế thế giới đã xuất phát từ các nước phát triển, khiến họ phải có những chủ định là bán thiết bị cũng như chuyển giao cả công nghệ tiên tiến mà họ đã có. Chính vì vậy, TP.HCM cần phải tranh thủ, huy động các nguồn lực tài chính để nhập khẩu máy móc, thiết bị hiện đại để nâng cao chất lượng nội lực kinh tế Thành phố. Tuy nhiên, cũng cần phải đưa ra những tiêu chí để nâng cao chất lượng nguồn nhân lực, chất lượng quản trị... ứng dụng tiến bộ công nghệ mới nhằm mục đích nâng cao năng lực sản xuất và sức cạnh tranh của các doanh nghiệp, chuyển dịch mạnh mô hình tăng trưởng từ chiều rộng sang phát triển theo mô hình tăng trưởng chiều sâu.

4. Giải pháp phát triển các ngành công nghiệp, dịch vụ

Hội nghị lần thứ III Ban chấp hành Đảng bộ TP.HCM khoá IX xác định TP.HCM phải phát triển các ngành công nghiệp, dịch vụ nhằm mục đích là nâng cao đời sống vật chất và tinh thần của người dân Thành phố trên cơ sở nâng cao chất lượng tăng trưởng và chuyển dịch cơ cấu kinh tế hợp lý, hướng

đến phát triển bền vững. Giai đoạn 2011 – 2015 công nghiệp của TP.HCM sẽ tiếp tục tăng trưởng nhưng sẽ chiếm tỷ trọng thấp hơn khu vực dịch vụ.

Công nghiệp không phải là khu vực có lợi thế so sánh lớn nhất đối với Thành phố vì quỹ đất của thành phố đã tới hạn nên không còn nhiều diện tích cho sản xuất công nghiệp, vì vậy, quan điểm của các chuyên gia chính sách phát triển kinh tế trên địa bàn TP.HCM giai đoạn 2011 – 2025 là nên khuyến khích phát triển khu vực dịch vụ, đặc biệt là các nhóm ngành dịch vụ cao cấp. Bởi vì so với các địa phương khác trong vùng kinh tế phía Nam, lợi thế về phát triển công nghiệp trên địa bàn Thành phố đang có xu hướng giảm dần. Việc hạn chế về quỹ đất, giá đất và chi phí cơ hội đầu tư tại Thành phố ngày càng tăng đòi hỏi những ngành, lĩnh vực có khả năng tạo ra hiệu quả kinh tế cao mới có thể tồn tại và phát triển. Thực tế là rất nhiều nhà đầu tư trong và nước ngoài đã lựa chọn những địa phương trong vùng kinh tế trọng điểm phía Nam do có chi phí cơ hội thấp hơn để đầu tư cơ sở sản xuất. Hơn nữa, tỷ lệ giá trị gia tăng trên giá trị sản xuất của nhiều ngành công nghiệp hiện nay là khá thấp và có xu hướng giảm, đặc biệt là đối với hai ngành dệt may và da giày. Để duy trì tốc độ tăng GDP khu vực công nghiệp như hiện nay đòi hỏi phải tăng đầu tư mở rộng ở quy mô rất lớn, điều này đồng nghĩa với việc sử dụng các nguồn lực không hiệu quả.

Định hướng phát triển ngành công nghiệp và dịch vụ trên địa bàn Thành phố giai đoạn 2011 – 2015 nên ưu tiên phát triển các ngành công nghiệp công nghệ cao, công nghiệp sử dụng lao động chất

lượng cao, hạn chế phát triển các ngành công nghiệp thâm dụng lao động phổ thông, giá trị gia tăng thấp. Ngoài ra giai đoạn 2011 – 2025, TP.HCM cần duy trì tốc độ tăng trưởng cao trong khu vực dịch vụ và tỷ trọng khu vực dịch vụ này phải đạt giá trị cao nhất trong cơ cấu GDP. Điều này phù hợp với tiềm năng và thế mạnh của Thành phố, đặc biệt hướng đến mục tiêu là trở thành trung tâm dịch vụ của khu vực Đông Nam Á. Để thực hiện mục tiêu trên, TP.HCM cần có một số giải pháp như sau:

Tập trung phát triển các ngành dịch vụ có những chỉ số hàm lượng khoa học – công nghệ và chất xám cao, những ngành dịch vụ được coi là trọng yếu như sau: Viễn thông, Tài chính - Ngân hàng, Giáo dục, Y tế, Du lịch, Khoa học – Công nghệ, Thiết kế mẫu mã, Dịch vụ pháp lý...

Tăng cường hơn nữa các hoạt động đối ngoại, quảng bá hình ảnh của Thành phố. Mở rộng hoạt động giao lưu học hỏi kinh nghiệm quốc tế, khu vực của các lãnh đạo thành phố nhằm tìm kiếm cơ hội hợp tác quốc tế, kết hợp với các hoạt động xúc tiến thương mại, đầu tư, thâm nhập thị trường, chủ động kết nối với mạng lưới Việt kiều yêu nước ở nước ngoài.

TP.HCM cần có những chiến lược phát triển riêng của từng ngành dịch vụ, và cần phải quan tâm phát triển thị trường dịch vụ từ cả hai phía cung - cầu. Thành phố cần phải tạo điều kiện, chính sách hỗ trợ các doanh nghiệp đầu tư phát triển, nâng cao chất lượng dịch vụ và tăng cung của thị trường dịch vụ. Tuy nhiên, các doanh nghiệp hoặc các cơ quan nào có nhu cầu về dịch vụ mà chưa đủ năng lực hoặc nếu có làm nhưng

tính chuyên nghiệp chưa có thì nên hợp tác với các doanh nghiệp dịch vụ chuyên nghiệp.

Nên mạnh dạn hơn nữa xuất khẩu các lĩnh vực dịch vụ ra nước ngoài. Muốn thực hiện được điều này các doanh nghiệp kinh doanh dịch vụ như: Du lịch, Đào tạo nghề, Thương mại... cần phải đưa ra những hoạch định cũng như thực hiện chiến lược phát triển lĩnh vực dịch vụ ra thị trường thế giới. Trong chiến lược phát triển lĩnh vực dịch vụ chúng ta có rất nhiều hình thức thâm nhập thị trường khác nhau như hình thức nhượng quyền thương mại (Ví dụ: Phở 24 đã có mặt tại Úc, Nhật, Hàn Quốc...). Ngoài ra, chúng ta còn có những hình thức như liên minh hoặc đầu tư trực tiếp ra nước ngoài mà ở những thị trường có những thị phần cũng như sản phẩm dịch vụ được xem là một trong những vấn đề phức tạp và cần đòi hỏi các tiêu chuẩn cũng như nâng cao mức độ và kiểm soát các sản phẩm dịch vụ cụ thể như: Y tế, Ngân hàng, Viễn thông... Ví dụ: Ngân hàng Sài Gòn Thương Tín đã mở chi nhánh tại Campuchia, Lào. Viettel mở chi nhánh tại Campuchia.

TP.HCM phải phát triển các ngành dịch vụ nhằm mục đích là thúc đẩy các ngành công nghiệp và cùng tham gia chuỗi giá trị gia tăng. Đây là một trong vấn đề then chốt có tầm chiến lược nhằm gắn liền với thị trường toàn cầu và đảm bảo sự hội nhập nền kinh tế Thành phố nói chung và ngành công nghiệp Thành phố nói riêng. Trong bối cảnh này thì ngành công nghiệp Thành phố phải tham gia vào sự phân công lao động trong sản xuất cũng như tiêu thụ sản phẩm. Hiện nay đa số các ngành công nghiệp chỉ đang ở tình trạng gia công cũng như lắp ráp các chi tiết cơ khí có

giá trị gia tăng rất thấp trong chuỗi giá trị gia tăng. Tuy nhiên, Thành phố cũng đã có những nỗ lực nhằm thúc đẩy tái cấu trúc một số ngành công nghiệp, dịch vụ có vai trò thúc đẩy tái cấu trúc trong ngành công nghiệp, nhằm mục đích nâng cao giá trị gia tăng như: Thiết kế mẫu mã trong ngành Dệt may; Giày dép; và giảm giá thành một số sản phẩm như: Vận tải, Giao nhận; Phát triển kinh doanh; Tư vấn pháp lý; Thiết kế sản phẩm.

Cần phải thu hút vốn các nhà đầu tư nước ngoài vào các ngành dịch vụ có hàm lượng chất xám, công nghệ cao để qua đó tạo sản phẩm chất lượng tốt, có tính chuyên nghiệp để thâm nhập vào thị trường thế giới. Thành phố cần thu hút đầu tư của nước ngoài là các ngành như Tư vấn phát triển kinh doanh, Tài chính - Ngân hàng, Y tế, Giáo dục...

Phải tiêu chuẩn hoá các ngành dịch vụ của các doanh nghiệp kinh doanh. Các doanh nghiệp cần phải thực hiện các tiêu chuẩn, các dịch vụ cung ứng mà Thành phố đề ra. Vì chúng ta biết đặc điểm của các ngành dịch vụ là vô hình, tính chất và chất lượng của các ngành dịch vụ phục vụ phần lớn phụ thuộc vào con người nên cần phải tiêu chuẩn hoá nhằm mục đích nâng cao tính chuyên nghiệp, chất lượng ổn định tạo lòng tin cho khách hàng trong nước và nước ngoài.

Các doanh nghiệp kinh doanh ngành dịch vụ và sản xuất chế tạo tại TP.HCM cần phải có quan điểm sử dụng dịch vụ là một phương tiện không thể thiếu đối doanh nghiệp của mình. Bởi vì khi sử dụng dịch vụ sẽ tạo ra những tiềm lực và giúp cho doanh nghiệp đạt được lợi thế cạnh tranh tốt nhất.

Các doanh nghiệp kinh doanh ngành dịch vụ cần phải xem và

đánh giá cũng như phân tích những điểm mạnh, điểm yếu của mình nhằm hoạch định cũng như đưa ra chiến lược kinh doanh, tiếp thị một cách chuyên nghiệp.

Đào tạo một đội ngũ nhân viên, nhà quản lý một cách chuyên nghiệp. Các trường đại học, cơ sở đào tạo nghề đóng trên địa bàn Thành phố cần đẩy mạnh đào tạo kỹ năng, nghiệp vụ và quản lý dịch vụ cho các doanh nghiệp.

Thành phố cần phải thông qua một số chính sách thuế, huy động nguồn lực phát triển dịch vụ và tạo ra một môi trường trong lĩnh vực kinh doanh, thông thoáng, minh bạch, đào tạo nguồn nhân lực cho ngành cũng như những hỗ trợ khác trong kinh doanh mà không đi ngược với những điều cam kết khi gia nhập WTO. Đây là một trong vấn đề quan trọng đối với sự phát triển các ngành công nghiệp, dịch vụ tại Thành phố, cần phải có một cơ chế giám sát chất lượng cung ứng ngành dịch vụ đặc biệt là ngành dịch vụ gắn liền với con người cũng như đảm bảo chất lượng dịch vụ và quyền lợi của người tiêu dùng.

Kết luận

Năm 2011 kinh tế thế giới đã có những diễn biến rất phức tạp. Nền kinh tế TP.HCM trong những năm qua có những thành tựu đáng trân trọng nhưng vẫn còn rất nhiều vấn đề cần phải làm. Đó là phải tăng trưởng kinh tế theo mô hình tăng trưởng chiều sâu. Để đảm bảo cũng như góp phần phát triển kinh tế Thành phố, đổi mới cơ cấu GDP, các cơ quan có liên quan và các doanh nghiệp cần phải đề ra giải pháp phát triển các ngành công nghiệp và dịch vụ mà đặc biệt là cần phát triển mạnh ngành dịch vụ ●